

Agnieszka Jurczyńska-Kłosok
Uniwersytet Jagielloński, Kraków
agnieszka.jurczynska-klosok@uj.edu.pl

MOTYWACJA I SPOSOBY NOMINACJI WYBRANYCH ORONIMÓW REJONU CZERWONYCH WIERCHÓW W POLSKIEJ CZĘŚCI TATR ZACHODNICH

Słowa kluczowe: oronimia, Tatry Zachodnie, motywacja nazewnicza, sposoby nominacji

Keywords: oronyms, the Western Tatra Mountains, naming motivation, methods of selecting names

Uwagi wstępne

Przed laty zarówno masyw Czerwonych Wierchów, jak i przyległe do niego tereny były użytkowane przez pasterzy, co odnotowano już w 1615 r. Tutaj też od XV do początku XIX w. prowadzone były prace górnicze, a do przełomu wieków XIX i XX rozwijały się hutnictwo i przemysł papierniczy (DK: 77, 83, 88). Ze względu na to, że rejon ten odznacza się bogactwem przyrodniczym, w tym obecnością jaskiń oraz ciekawych form skalnych, obfituje w różnorodne nazwy, odnoszące się do poszczególnych obszarów zainteresowań tych, którzy odkryli jego walory. Fakt ten nie uszedł uwadze językoznawców oraz innych osób zainteresowanych toponimią. Nazwy tej części Tatr były bowiem przedmiotem badań m.in. Jana Rozwadowskiego (1914), Kazimierza Nitscha (1933), Witolda Henryka Paryskiego (1957, 1963) i Józefa Nyki (2001, 2018).

W niniejszym artykule chciałabym przyjrzeć się wybranym oronimom, czyli – dokładniej rzecz ujmując – 207¹ nazwom obiektów, jakimi są „pojedyncza

¹ Jest to niewielki procent polskiego nazewnictwa Tatr, por. „można przyjąć, że na obszarze całych Tatr jest nazwanych obiektów [...] 5000” (WET: 813), a należy pamiętać, że liczne obiekty noszą po kilka nazw. Problem wymaga dalszych badań.

góra, grupa górską, pasmo górskie, masyw czy łańcuch górski, a także obiektów, które są naturalnymi elementami góry czy pasma górskiego: szczytu, grzbietu, bramy, przełęczy” (Mrózek 1998: 261). Nazwy te odnoszą się do obiektów znajdujących się w rejonie masywu Czerwonych Wierchów. Na odcinku południowym, od Kopy Kondrackiej do Ciemniaka, obszar ten zamknięty jest fragmentem grani głównej Tatr. Wschodnią granicę tego terenu wyznacza linia: Kopa Kondracka – Mały Giewont – Grzybowiec – wschodnie ograniczenie Doliny Małej Łąki. Z kolei zachodnią stanowi grzbiet odchodzący od Ciemniaka i zakończony Pisaną Skałą oraz orograficznie lewy brzeg Kościeliskiego Potoku po Jarcową Skałkę. Od północy granicę stanowi Droga pod Regłami na odcinku Kiry – wylot Doliny Małej Łąki.

Źródłami, z których wypisano nazwy szczytów, grzbietów, formacji skalnych i przełęczy², są dwa przewodniki autorstwa Władysława Cywińskiego (1995, 1996) oraz publikacja Mariana Kunickiego i Tadeusza Szczerby *Polskie Tatry Zachodnie. Monografia. Przewodnik* (1996). Omawiane onimy w większości są powszechnie znane, choć na co dzień posługują się nimi przede wszystkim przewodnicy, speleolodzy, taternicy i ratownicy. Nazwy powstały na drodze onimizacji³ oraz transonimizacji⁴, więc podzielono je tutaj na dwie grupy, w których obrębie dodatkowo wyszczególniono subkategorie.

Klasyfikacja nazw zastosowana w niniejszym artykule jest inspirowana podziałem, jaki Marek Kornaszewski (1986) zaproponował dla nazw terenowych, oraz sposobem, w jaki Urszula Bijak uporządkowała hydronimy w książce *Nazwy wodne dorzecza Wisły. Potamonimy odapelatywne* (2013).

1. Oronimy powstałe w procesie onimizacji

1.1. Oronimy powstałe w procesie „czystej” onimizacji (derywacji semantycznej), por. n. f. s.: *Arkada, Beczka, Dach, Dziurawe, Kamień, Kciuk, Korkociąg, Kościół, Monolit, Motylek, Okręt, Organy, Piec, Rękawica, Rzędy, Święci, Wanta*⁵, *Wan-tule*⁶, *Zdziary*⁷; n. sz.: *Babka, Baszta, Dziadek, Krzesanica, Niedźwiedź, Ratusz*,

2 Opis nazw odnoszących się do pozostałych obiektów polskiej części masywu Czerwonych Wierchów znacznie przekroczyłby ramy niniejszego artykułu.

3 Rozumianej jako „przeniesienie/transfer jednostki językowej w postaci rzeczownika, przymiotnika, czasownika, wykrzyknika, struktury syntagmatycznej, zdaniowej itp. do klasy nazw własnych” (Gałkowski, Bijak 2018: 6).

4 Rozumianej jako „tworzenie onimów motywowanych innymi nazwami własnymi, zarówno bez udziału wykładników formalnych, jak i z ich użyciem, któremu towarzyszy zmiana denotatu” (Bijak 2017: 3).

5 Por. ap. gw. *wanta* ‘kamień, głaz, skała’ (ZborSG: 409).

6 Por. ap. gw. *wantule* ‘zwaliska skalne’ (ibid.).

7 Por. ap. gw. *zdziera* ‘drzazga’ (SKarł VI: 362).

*Uplaz*⁸ (i być może *Giewont* oraz *Żar*) i n. p. *Siodło*. Wymienione tutaj nazwy (także pluralne⁹) oddają charakter obiektu w sposób dosłowny (por. np. *Dziurawe*¹⁰, *Kamień*, *Wantule*) lub metaforyczny (por. np. *Baszta*, *Kciuk*, *Rękawica*). Są to zatem nazwy topograficzne charakteryzujące.

Wyrazy pospolite stanowiące podstawę tych onimów wskazują na różnorodną motywację nazw. Uważa się, że wyrazy *babka* i *dziadek* często występowały w parze, która tworzyła „opozycyjne dublety: chudy dziad i hruba baba” (Nyka 2001: 1), co w tym przypadku pokrywa się z rzeczywistością – nazwano tak dwie nieodległe względem siebie turnie. *Baszta*, *Niedźwiedź* i *Ratusz* mogłyby wskazywać na podobieństwo obiektów kolejno do baszty, niedźwiedzia i ratusza¹¹. Wyraz *baszta*¹² to dość popularny w górskim nazewnictwie apelatyw, który jest podstawą wielu onimów odnoszących się do obiektów położonych w całych Tatrach (por. np. *Żółta Baszta*, *Grań Baszt*). *Krzesanicami* z kolei górale nazywali ‘urwiska skalne, strome ściany skalne’ (WET: 615). Wygląd szczytu, do którego nazwa się odnosi, potwierdza taką motywację.

Warto również zauważyć, że górale nie określali *siodłami* obniżeń w grzbiecie górskim, które z geomorfologicznego punktu widzenia są przełęczami¹³. Zwyczaj ten miałby być przejęty m.in. z nazewnictwa niemieckiego oraz od uczonych i autorów przewodników po Tatrach (Nyka 2018: 1–3). Współcześnie apelatyw *siodło* jest wykorzystywany do tworzenia nazw przełęczy, również w formie zdrobniałej – *sio-dełko*. Zdrobnienie to najczęściej wskazuje albo na niewielki rozmiar obiektu, albo na wrażenie, jakie wywołuje w zestawieniu go z innym, większym, ale w jakimś sensie do niego podobnym.

Problematyczne pod względem ustalenia motywacji są z kolei onimy *Żar* i *Giewont*. Pierwszy z nich mógłby znaleźć się w tej grupie, o ile tworzący go apelatyw to *zor* definiowany m.in. jako ‘wypalony uprzednio fragment lasu’ (KąśILG XII: 566). Szczyt ten leży w obrębie dawnej Hali Tomanowej, gdzie prowadzono wypas owiec

8 Por. ap. gw. *upłoz* ‘rozległe, trawą porośnięte, dość równe, pochyłe zbocze w górach’ (ZborSG: 401).

9 Mnogość zawarta w nazwie odzwierciedla mnogość desygnatu.

10 „Jest to stromy i dość równy stok skalny, rozryty [...] żłobkami krasowymi [...]. Od [...] żłobków pochodzi nazwa Dziurawego. Z D. oberwały się niegdyś masy skalne, które zaległy Wantule” (WET: 244).

11 Ratusz znajduje się w rejonie Wąwozu Kraków, a „nazwa K[rakowa] ma pochodzić od podobieństwa otaczających go skał (np. Ratusz) do różnych gmachów w mieście Krakowie” (ibid.: 592). Byłaby to więc nazwa, która w sposób metaforyczny oddaje kształt desygnatu.

12 Paryscy uznają *basztę* za termin topograficzny i wskazują, że są nim określane turnie „o kształcie przypominającym basztę zamku lub twierdzy” (ibid.: 55).

13 Por. „[...] nazwę Siodło [...] otrzymywały [...] formacje ukształtowane na podobieństwo siedzisk na grzbiecie końskim: wgięcie terenu wraz z flankującymi je jednym lub dwoma wypukłymi łękami (kulami), nierzadko jakby wystające ze zbocza” (Nyka 2018).

i była¹⁴. Powszechnie wiadomo, że pasterstwo (negatywnie) wpływało na przemiany krajobrazu. Jednym z powodów było m.in. wypalanie lasu w celu powiększenia terenów pod wypas (Paryski 1963: 73). Być może więc nazwa *Żar* oddaje fakt wypalania roślinności, przy czym raczej w okolicy szczytu niż bezpośrednio na jego wierzchołku. Może to być również onim przeniesiony, jednak uboższy o człon wyróżniający, o czym mogłaby świadczyć nazwa południowego zbocza tego obiektu (*Smreczyński Żar*).

Drugi, jak wspomniałam, kłopotliwy onim to *Giewont*. Jan Rozwadowski (1914: 5–6) wywodzi tę nazwę od niemieckiego apelatywu *Gewände* oznaczającego ‘skały lub ściany górskie’. Miałaby ona pochodzić od pracujących w Tatrach niemieckich górników. Nazwę tę motywowałyby wówczas właściwości desygnatu istniejące obiektywnie (urwistość ścian szczytu). Dziś jednak apelatyw, na którym być może została ufundowana, nie jest już czytelny. O ujęciu w nazwie „skalistości” można by też mówić, gdyby przyjąć hipotezę postawioną przez Marię Malec (2003: 84):

[Nazwa – A.J.K.] pochodzi może od niemieckiego *Gewand* (por. przedrostek *ge-* używany przy tworzeniu pojęć zbiorowych, np. *Getier* ‘zwierzęta’, i rzeczownik *Wand* ‘skała’), o przypuszczalnym znaczeniu ‘zbiorowisko skał’, lub od niemieckiego *Gähwand* od *gäh* ‘stromy’ i *Wand* ‘skała’, tj. ‘stroma ściana’. Forma *Giewont* jest spolonizowana (*ge-* przejęte jako *gie-*, *-wand* jako *-wont*).

O tym, że onim utworzony został od dwóch niemieckich wyrazów, piszą też Zofia i Witold Paryscy, autorzy *Wielkiej encyklopedii tatrzańskiej*. Według ich ustaleń nazwa szczytu pochodzi z niem. *jähe Wand* ‘stroma ściana’ (WET: 328). W takim wypadku oronim należałoby wyłączyć z grupy nazw równych słowotwórczo apelatynom i uznać, że jest to nazwa ufundowana na obcojęzycznym zestawieniu, które zostało zmodyfikowane przez użytkowników nieznających języka niemieckiego. Istnieje też hipoteza wskazująca na motywację odantroponimiczną (por. podhalańskie nazwisko *Gąsienica-Giewont*) (ibid.: 328). W takim ujęciu mogłaby to być nazwa przeniesiona z leżącej u stóp szczytu użytkowanej przez pasterzy *Hali Giewont*, być może wypasanej przez górali noszących taki przydomek. Józef Bubak (1970: 115) odnotował, że nazwisko *Giewont* w formie *Gewąd* pojawia się w dotyczących Podhala dokumentach z datą 1786. Z kolei Paryscy podają, że nazwa ta została zanotowana już w XVII-wiecznych przywilejach królewskich, ale w odniesieniu do szczytu (*Ge-wont*) oraz do hali (*Giewont*) (WET: 328). Wydaje się zatem, że motywacja odantroponimiczna jest mało prawdopodobna.

Desygnatami przywołanych tutaj oronimów jest sześć (lub osiem, jeśli włączymy *Giewont* i *Żar*) szczytów, dziewiętnaście formacji skalnych oraz jedna przełęcz, co uwidacznia przewagę nazw form wypukłych tworzonych na drodze derywacji semantycznej nad analogicznie tworzonymi nazwami form wklęsłych. Na tej podsta-

14 Świadczą o tym też m.in. nazwy pobliskich desygnatów: *Wolarnia*, *Wolarski Przechód*.

wie nie można jednak stwierdzić, że formy terenu wymienione jako pierwsze z zasady są bardziej wyraziste i dlatego nazywającym łatwiej jest je nie tylko wyodrębnić spośród innych obiektów fizjograficznych tworzących daną przestrzeń, lecz także w ich nazwach zawrzeć podobieństwo tych obiektów do innych obiektów rzeczywistości pozajęzykowej. Językowy sposób ujmowania przestrzeni uzależniony jest bowiem od perspektywy, jaką przyjmie jej obserwator. Jak pisze Mariusz Rutkowski (2001b: 329):

W tej samej przestrzeni fizycznej uczestnicy różnych grup mogą w swoisty sposób, zdeterminowany rodzajem praktyk przestrzennych, wyodrębniać zupełnie różne elementy fizjograficzne oraz konstruować na tej podstawie odrębne „światy przestrzenne”.

Można by zatem, nadal z pewną dozą ostrożności, stwierdzić, nie traktując jednak tej konstatacji jako wiążącej, że dla tych konkretnych nazywających (konceptualizatorów) obiekty wypukłe były ważniejsze i wyrazistsze, skoro zostały przez nich dostrzeżone i nazwane¹⁵.

1.2. Oronimy powstałe w procesie onimizacji rozszerzonej z użyciem formantów nazwotwórczych

1.2.1. Derywaty sufiksalne orzeczownikowe i/lub odprzymiotnikowe, por. n. g.¹⁶: *Grzybowiec* od ap. *grzyb* / adi. *grzybowy*, *Łysanki* od adi. *łyśy* oraz *Skoruśniak* od ap. gw. *skorusa* ‘roślina – jarzębina’ (ZborSG: 350) oraz n. sz. *Ciemniak* od adi. *ciemny*. W dwóch wymienionych wyżej nazwach uwzględniono obecność elementów przyrody ożywionej znajdujących się w pobliżu nazywanych obiektów (*Grzybowiec*, *Skoruśniak*) lub ich brak (*Łysanki*). Nieco bardziej skomplikowane jest odkrycie motywacji nazwy *Ciemniak*, a także charakteru nominacji. Pierwszym nasuwającym się skojarzeniem jest przymiotnik *ciemny*. Jednak obserwacja obiektu nie daje wystarczających podstaw do tego, by przywołany wyraz bezpośrednio łączyć np. z charakterem desygnatu lub jakąkolwiek jego cechą percypowaną przez narządy zmysłów. Szczyt leży w paśmie granicznym, wznosi się na wysokość 2096 m. n.p.m., nie jest porośnięty bujną roślinnością i w obrębie samego wierzchołka nie ma miejsc, które można by określić jako *ciemne*. Pewne skojarzenie nasuwa dopiero uwaga

15 Temat konceptualizacji przestrzeni górskiej w odniesieniu do tatrzańskich toponimów podjęłam w książce *Nazewnictwo Tatr Wysokich* (Jurczyńska-Kłosok 2020). Z kolei kwestia nazywania tych samych obiektów tworzących przestrzeń Tatr przez reprezentantów dwóch środowisk stała się tematem mojego artykułu *Wybrane doliny i żleby polskiej części Tatr Zachodnich w perspektywach językoznawczej i geomorfologicznej* (Jurczyńska-Kłosok 2021).

16 Por. „Według pasterzy z [...] Doliny Strążyskiej nazwa *Grzybowiec* [...] oznacza Przełęcz w Grzybowcu (1311 m) wraz z jej wschodnimi i zachodnimi stokami oraz sąsiadującymi z nimi zboczami leśistych Łysanek i wzgórza zwanego przez turystów i na mapach *Grzybowcem*” (Paryski 1957: 73).

zanotowana przez autorów przewodnika *Polskie Tatry Zachodnie* (Kunicki, Szczerba 1996). Piszą oni, że pierwotna nazwa szczytu to *Uplaz*, co potwierdzałoby ukształtowanie terenu. Obecna nazwa, *Ciemniak*, pojawiła się dopiero w przewodniku Walerego Eljasza z 1870 r. i prawdopodobnie jest ona „przeniesieniem nazwy pastwiska czy części hali” (ibid.: 241). Potwierdzenia tej hipotezy można by szukać w nazwie innego szczytu, leżącego w pobliżu *Ciemniaka*. Chodzi o *Małołączniak*¹⁷ wznoszący się nad *Doliną Małej Łąki*, niegdyś nazywanej po prostu *Małą Łąką* (Paryski 1957: 76). Nazwa powstała na drodze derywacji sufiksальной, a jej podstawą jest zestawienie *Mała Łąka*, wymawiane przez górali także jako *Mało Łąka*, a nawet jako jedno słowo *Małołąka* (ibid.). Być może więc szczyt noszący dziś nazwę *Ciemniak* również wznosił się nad **Ciemną Halą*, **Ciemną Polaną* czy **Ciemnym Żlebem* i nazwa ta powstała według takiego samego lub podobnego schematu, jak przywołany już *Małołączniak*? Warto przy tym wspomnieć, że o ile samego *Ciemniaka* nie można określić mianem *ciemnego*, o tyle jego północne zbocza, a także tereny wypasowe mieszczące się po jego północnej stronie już tak. Co więcej, dolina leżąca u jego stóp nosi miano *Mułowej*, por. adi. *mułowy* od ap. *muł* ‘grząski osad tworzący się na dnie lub na brzegach wód wskutek gromadzenia się drobnych ziarenek minerałów oraz substancji organicznych; szlam’ (USJP II: 741) i ap. gw. *mulisko* ‘podmokły, błotnisty teren, porośły z rzadka trawą’ (ZborSG: 197). *Dolina Mułowa* wchodziła w skład *Hali Uplaz*, była terenem wypasowym, a więc mogła obfitować w nazwy ważne dla pasterzy, informujące np. o wartości pastwisk, a pośrednio także o jakości gleby, charakterze terenu, a nawet nasłonecznieniu. Jest też miejscem, w którym obserwowane są wyleżyska, czyli „płytkie, nieckowate zagłębienia w piętrze hal i turni, gdzie śnieg zalega jeszcze wczesnym latem i z wolna topnieje [...]” (WET: 1369). Z kolei ze względu na to, że opisywana dolina leży po północnej stronie grzbietu, jest bardzo słabo nasłoneczniona i dość szybko, nawet w okresie letnim, robi się w niej *ciemno*.

1.2.2. Oronimy komponowane

1.2.2.1. Zestawienia dwuczłonowe, por. n. f. s.: *Filar Schodkowy*, *Wąski Filarek*, *Dwoisty Komin*, *Wielki Komin*, *Zielone Kominy*, *Lewa Krawędź*, *Wielka Płyta*, *Dolne Półki*, *Górne Półki*, *Pomarańczowa Rysa*, *Czarcie Ślepie*; n. g. *Czerwone Wierchy*;

17 Witold H. Paryski (1957: 70) twierdzi, że: „Używana w literaturze nazwa *Małołączniak* stosowana jest przez Małołączan tylko wyjątkowo (w formie *Małołączniak*) – prawdopodobnie pod wpływem turystów – i wtedy lokalizacja tej nazwy jest chwiejna, gdyż raz oznacza Małołączniak (2096 m), a kiedy indziej sąsiednią Kopę Kondracką (2005 m)”. Chciałabym również zaznaczyć, że nazwa *Małołączniak* została w niniejszym artykule włączona do grupy oronimów, które powstały na drodze transonimizacji. Omówienie w tym miejscu jej struktury oraz motywacji zostało podyktowane względami praktycznymi, ponieważ być może według podobnego schematu została utworzona nazwa *Ciemniak*.

n. p.: Siwarowa¹⁸ *Przełęcz, Mała Przełęczka, Białe Siodelko, Mylne Siodelko, Szerokie Siodło, Spalone Siodło* i n. sz.: *Żółta Baszta, Harnasiowe Czuby, Czerwony Gronik, Hrube Regiel, Mały Regiel, Głucha Skala, Cienka Skalka, Jarcowa Skalka, Pisana Skala, Biała Turnia, Chuda Turnia, Czarna Turnia, Gładka Turnia, Kończysta Turnia, Uplazkowa Turnia, Wielka Turnia, Wysoka Turnia, Zawieszta Turnia, Zbójnicka Turnia, Zadni Uplaz, Czerwony Wierch*¹⁹. Człony konstytutywne przywołanych tutaj onimów w sposób bezpośredni wskazują na właściwości desygnatów istniejące obiektywnie, a więc, stosując terminologię M. Kornaszewskiego (1986: 12), można je zaliczyć do grupy nazw topograficznych charakteryzujących. Ufundowane są z kolei na apelatywach ogólnopolskich oraz gwarowych, por. *cuba* ‘czub, szczyt góry, góra’ (ZborSG: 43), *gróńnik* ‘pagórek’ (ibid.: 109), *komin, krawędź, płyta, półki, regiel* ‘lesisty stok górski, też: las tam rosnący’ (ibid.: 328), *rysa, skala, skalka, turnia* ‘naga skala w górach’ (ibid.: 395), *upłoz, wierk* ‘góra, szczyt górski’ (ibid.: 418). W tej grupie znajdują się deminutywy: *gronik* i *skalka*, wskazujące na stosunkowo niewielki rozmiar obiektów. W podstawach kilku nazw znalazły się wyrazy *baszta, filar, filarek* i *mur*, które charakter topograficzny obiektów oddają w sposób przenośny, a także apelatywy wskazujące na mnogość desygnatu, np. *półki, wierchy*.

Człony wyróżniające omawianych tu nazw są natomiast motywowane: barwą desygnatu (*biały, czarny, czerwony, pomarańczowy, zielony, żółty*), nierzadko wskazującą na florę obecną w pobliżu desygnatu; jakością podłoża (*siwarowy*); rozmiarem (*cienki, chudy, hrube, mały, niski, wąski, wielki, wysoki*); wrażeniami słuchowymi (*głuchy*); położeniem (*lewy, dolny, górny*); właściwościami istniejącymi obiektywnie (*dwoisty, schodkowy* od ap. *schodki, uplazkowy* od ap. gw. *upłazek* ‘ekspresywnie o *upłazie*²⁰’ (ibid.: 401), *zawieszty* ‘taki, który jest nad czymś zawieszony’, *kończysty* od adi. gw. *kończysty* ‘zakończony ostro, szpiczasty’ (HodSG: 95), *gładki*); właściwościami przyrodniczymi (*jarcowy* od ap. gw. *jarzec* ‘jęczmień’ (ZborSG: 134) – tu określenie ma charakter metaforyczny, ponieważ górale *jarcem* nazwali także skamieniałe skorupki otwornic tkwiące w wapieniu numulitowym, z którego zbudowana jest *Jarcowa Skalka* (WET: 460)); wierzeniami lub tradycjami związanymi z desygnatem (*harnasiowy, zbójnicki*), nierzadko przybierającymi konkretny wymiar, por. *Pisana Skala*. Człon wyróżniający tej nazwy informuje o napisach znajdujących się w najniższej części desygnatu, których autorami byli prawdopodobnie górnicy i/lub poszukiwacze skarbów (Cywiński 1996: 77). W nazwie *Mylne Siodelko* zawarto informację o działalności człowieka w pobliżu desygnatu (por. „od strony północnej [...] siodelko jest dostępne bez trudności w kilka chwil. Gęsty las utrudnia jednak odróżnienie go od [...] Przełęczy za Rękawicą” (ibid.: 169)).

18 Por. ap. gw. *sýwor* ‘siano z mokrych łąk nadające się głównie na ściółkę’ (ZborSG: 374).

19 Nazwa ta przypisywana była *Małolączniakowi* (również w formie *Wierch Czerwony*) oraz *Twardemu Uplazowi* (Kunicki, Szczerba 1996: 238).

20 Por. ap. gw. *upłoz* ‘rozległe, trawą porośnięte, dość równe, pochyłe zbocze w górach’ (ZborSG: 401).

Motywowana działalnością człowieka jest być może również nazwa przełęczy *Spalone Siodło*, zawierająca informację na temat charakteru gospodarki leśnej prowadzonej w tym rejonie.

Ciekawy przypadek stanowi oronim, którego podstawą jest zestawienie *czarcie ślepie*. Opis autorstwa W. Cywińskiego²¹ wskazuje, że motywacja ma charakter metaforyczny, a kluczową rolę być może odegrał kształt formacji i stosunkowo odległe skojarzenie z oczyma diabła.

1.2.2.2. Zestawienie wieloczłonowe, por. n. sz. *Czerwony Wirch Uplaziański*²².

2. Oronimy powstałe w procesie transonimizacji

2.1. Oronimy powstałe w procesie „czystej” transonimizacji, por. n. sz. *Saturn*. Według Cywińskiego (ibid.: 148) „nazwa góry pochodzi z czasów prac górniczych. Astrologowie przypisywali [...] metale [...] planetom. Z [...] Saturnem wiązano ołów, a [...] szczypty tego pierwiastka wydobywano powyżej Pisanej”. Nazwa może więc wskazywać na obecność złóż naturalnych w pobliżu desygnatu. Z kolei w słowniku Lindego *Saturn* to ‘najwyższy między planetami’ (SL III: 197), a turnia, do której nazwa się odnosi, jest opisywana właśnie jako „wyższa i większa z dwóch turni sterczących zaraz nad lasem” (WET: 1060). Być może jest to więc nazwa wielomotywacyjna.

2.2. Oronimy powstałe w procesie transonimizacji rozszerzonej z użyciem formantów nazwotwórczych

2.2.1. Oronim odtoponimiczny, por. n. sz. *Małolączniak* od n. d. *Małoląka*.

2.2.2. Oronim odantroponimiczny, por. n. sz. *Gubalec* od nazwiska *Gubała*.

2.2.3. Oronimy komponowane.

2.2.3.1. Zestawienia z odtoponimicznym członem wyróżniającym, por. n. f. s.: *Depresja Dziurawego* od n. zb. *Dziurawe*, *Czerwony Filar* od n. g. *Czerwony Gronik*, *Fi-*

21 Por. „Od »Lewej Kazalnicy« aż po filar [...] znajduje się szereg małych nyz o wspólnej nazwie *Czarcie Ślepie*” (Cywiński 1996: 118).

22 Jest to dawna nazwa *Ciemniaka* i *Twardego Uplazu* łącznie z *Twardym Grzbietem* (Kunicki, Szczurba 1996: 238–241). Warto również wspomnieć, że w XIX-wiecznych publikacjach na określenie szczytów znanych dziś pod wspólną nazwą *Czerwone Wierchy* stosowano także nazwy jednostkowe, z których każda zawierała informację na temat rozmaitych właściwości poszczególnych obiektów. W nazwie *Czerwony Wirch Uplaziański* zawarto informacje dotyczące flory obecnej w pobliżu desygnatu (tu: barwa situ skuciny), charakteru topograficznego obiektu (por. ap. gw. *wiérk*) i ukształtowania terenu (por. ap. gw. *upłoz*) (ibid.: 238; WET: 193).

lar Zdziarów od n. f. s. Zdziary, Mnichowa Galeria od n. sz. Mnich Małolącki, Kobylarzowa Igła od n. pł. Kobylarz, Zbójnicka Igła od n. sz. Zbójnicka Turnia, Kazalnica Miętusia od n. d. Dolina Miętusia, Kazalnica Mnichowa od n. sz. Mnich Małolącki, Komin Karczemny od n. zb. Karczma, Czarny Mur od n. sz. Czarna Turnia, Próg Mułowy od n. d. Dolina Mułowa, Próg Litworowy od n. d. Dolina Litworowa, Twarda Ściana od n. zb. Twardy Uplaz, Dziurawy Zachód od n. zb. Dziurawe, Kobylarzowy Zachód od n. pł. Kobylarz, Litworowy Zachód od n. d. Dolina Litworowa, Uplazkowy Ząb od n. sz. Uplazkowa Turnia, Zagonny Ząb od n. ż. Zagon; n. g.: Miętuskie Góry²³ od n. h. Miętusia Hala, Wysoki Grzbiet od n. sz. Wysoka Turnia; n. p.: Czarny Przechód od n. sz. Czarna Turnia, Karczmarzski Przechód od n. zb. Karczma, Kolisty Przechód od n. f. s. Kolisty Kocioł, Mnichowy Przechód od n. sz. Mnich Małolącki, Ratuszowy Przechód od n. sz. Ratusz, Uplazkowy Przechód od n. sz. Uplazkowa Turnia, Wolarski Przechód od n. ł. Wolarnia, Wysoki Przechód od n. sz. Wysoka Turnia, Chuda Przełęczka od n. sz. Chuda Turnia, Uplazkowa Przełęczka od n. sz. Uplazkowa Turnia, Kondracka Przełęcz od n. h. Hala Kondratowa lub od n. sz. Kopa Kondracka, Litworowa Przełęcz od n. d. Dolina Litworowa, Małolącka Przełęcz od n. d. Dolina Małej Łąki, Mułowa Przełęcz od n. d. Dolina Mułowa, Zagonna Przełęcz od n. ż. Zagon, Kobylarzowe Siodło od n. pł. Kobylarz, Siwarowe Siodło od n. p. Siwarowa Przełęcz, Lodowe Siodło od n. j. Jaskinia Lodowa, Małoląckie Siodło od n. d. Dolina Małej Łąki, Mnichowe Siodło od n. sz. Mnich Małolącki, Niskie Siodło od n. sz. Niska Turnia, Skoruszowe Siodło od n. g. Skoruśniak, Stanikowe Siodło od n. d. Staników Żleb, Uplazkowe Siodło od n. sz. Uplazkowa Turnia, Wysokie Siodło od n. sz. Wysoka Turnia, Żarskie Siodło od n. sz. Żar, Uplazkowa Szczerbina od n. sz. Uplazkowa Turnia, Wysoka Szczerbina od n. sz. Wysoka Turnia, Uplazkowe Wrótka od n. sz. Uplazkowa Turnia, Zagonne Wrótka od n. ż. Zagon; n. sz.: Dziurawa Baszta od n. zb. Dziurawe, Lodowa Baszta od n. j. Jaskinia Lodowa, Uplazkowa Baszta od n. sz. Uplazkowa Turnia, Kondratowe Baszty od n. d. Hala Kondratowa, Goryczkowa Czuba od n. h. Goryczkowa Hala (WET: 350–351), Machajowa Czuba od n. p. Machajówka (ibid.: 699), Góra Kondratowa od n. h. Hala Kondratowa, Kopa Kondracka od n. h. Hala Kondratowa, Twarda Kopa od n. zb. Twardy Uplaz (Cypiński 1996: 84), Uplaziańska Kopa od n. h. Hala Uplaz (WET: 1300), Uplazkowa Kopa od n. sz. Uplazkowa Turnia, Uplazkowy Kopiniak od n. sz. Uplazkowa Turnia, Kobylarzowa Kopka od n. pł. Kobylarz, Mnich Małolącki²⁴ od n. d. Dolina Małej Łąki, Mniszki Małoląckie od n. sz. Mnich Małolącki, Koprowe Mniszki od n. ż. Koprowy Żleb, Ratusz Litworowy od n. d. Dolina Litworowa, Ratusz Mułowy od

23 Notowane również jako *Miętuskowe Hory*. Obydwie nazwy stosowane były niegdyś na oznaczenie dzisiejszych Czerwonych Wierchów (Kunicki, Szczerba 1996: 238).

24 Z ustaleń W.H. Paryskiego wynika, że prawdopodobnie nazwę *Mnich* oznaczano dawniej „turnię zwaną obecnie *Babka* lub jakąś inną w sąsiedztwie”, *Siodłową Turnię* lub *Dziadka* (Paryski 1957: 78).

n. d. *Dolina Mułowa*, *Gmińska Turnia* od n. ż. *Gmiński Żleb*, *Kobylarzowa Turnia* od n. pł. *Kobylarz*, *Siodłowa Turnia* od n. s. *Siodło*, *Zagonna Turnia* od n. ż. *Zagon* (ibid.: 1379), *Czarna Turniczka* od n. sz. *Czarna Turnia*, *Dziurawe Turniczki* od n. zb. *Dziurawe*, *Miętusie Turnie* od n. d. *Dolina Miętusia*, *Mnichowe Turnie* od n. sz. *Małołacki Mnich*, *Uplaziański Wierszyk* od n. p. *Polana Uplaz*. Podstawami nazw utworzonych przez zestawienia są apelatywy wskazujące na charakter i wygląd desygnatu albo w sposób dosłowny (*czuba*, *gzymś*, *komin*, *kopa*, *kopka*, *kopiniak*, *próg*, *przechód*, *przełęczka*, *przełęcz*, *siodelko*, *siodło*, *szczerbina*, *rysa*, *ściana*, *turnia*, *turniczka*, *wierszyk*), albo metaforyczny, ale czytelny (*baszta*, *brama*, *depresja*, *filarek*, *filar*, *galeria*, *igła*, *kazalnica*, *mnich*, *mniszek*, *mniszki*, *rampa*, *ratusz*, *wrótk*, *zachód*, *zacięcie*, *zqb*). Kilka nazw ma w podstawie deminutivum, a więc znacznik rozmiaru (np. *mniszki*, *turniczka*), są też nazwy pluralne (*baszty*, *turniczki*). Człony wyróżniające tych oronimów motywowane są z kolei nazwami innych pobliskich obiektów (np. *Filar Zdziarów* od n. sz. *Zdziary*). Jak widać z powyższego zestawienia, jest to najliczniejsza grupa nazw (77), w której udział onimów odnoszących się do poszczególnych form terenu jest zbliżony (30 n. p., 29 n. sz., 18 n. f. s.). Ten model nazewnictwa oddaje praktyczne podejście nazywających do rzeczywistości i być może właśnie z tego powodu jest on tak produktywny. Wymienione onimy mają charakter lokalizujący i służyły (lepiej) orientacji w terenie.

2.2.3.2. Zestawienie z odtoponimicznym członem utożsamiającym, por. n. sz. *Mały Giewont*.

2.2.3.3. Zestawienia z odantroponimicznym członem wyróżniającym, por. n. f. s.: *Brama Kantaka*, *Brama Kraszewskiego*, *Depresja Bilskiego*, *Depresja Malczyka*, *Depresja Mazika*, *Depresja Mroza*, *Depresja Strzebońskiego*, *Depresja Zaruskiego*, *Depresja Serwy*, *Filarek Bubona*, *Filar Wolfa*, *Gzymś Nowińskiego*, *Gzymś Olczyka*, *Komin Flacha*, *Rampa Jagiełły*, *Rysa Konopki*, *Rysa Malczyka*, *Zachód Bilskiego*, *Zacięcie Mroza* oraz n. sz. *Eliaszkowa Turnia*. Człony wyróżniające wymienionych tu nazw są motywowane nazwiskami typu przymiotnikowego, np. *Nowiński*, *Strzeboński*, oraz rzeczownikowego, np. *Eliasz* (*Eljasz*), *Mazik*. Nazwy te mają charakter pamiątkowy, informują o osobie, która jako pierwsza (znana) dotarła w dane miejsce lub w inny sposób jest z nim związana²⁵. Wśród zgromadzonych tutaj nazw są też takie, których motywacja nie jest w pełni jasna. Problem ten dotyczy oronimów *Ptakowy Przechód* i *Ptakowa Turnia*. Jeżeli ich człony określające w swoich podstawach zawierają współcześnie notowane na Podhalu nazwisko *Ptak*²⁶, wówczas nazwy te miałyby charakter odantroponimiczny. Jeżeli jednak tylko jedna z nich zawiera

25 Por. *Depresja Zaruskiego* to miejsce, którędy „prawdopodobnie zjeżdżał w 1912 roku Mariusz Zaruski, szukając zaginionej Aldony Szystowskiej” (Cywiński 1995: 46).

26 Nazwiska tego nie notuje jednak Józef Bubak (1970, 1971, 1991).

człon motywowany nazwiskiem, to w takim wypadku człon określający drugiej nazwy zawierałby komponent odtoponimiczny i należałoby ją zaklasyfikować do innej grupy onimów.

2.2.3.4. Zestawienia zawierające wyrażenie przyimkowe ze składnikiem odtoponimicznym, por. n. f. s.: *Filar nad Krzyżem*, *Okap nad Świętymi*, *Piargi pod Matką Boską*, *Piargi pod Zagonem*, *Przełęczka za Uplazkową Basztą*; n. p.: *Przechód za Rękawicą*, *Przełęczka pod Chudą Turnią*, *Przełęczka przy Kopie*, *Przełęczka za Ratuszem*, *Przełęcz w Grzybowcu*, *Przełęcz za Ratuszem*, *Przełęcz za Saturnem*, *Siodło za Babką*, *Siodło za Zawieszistą* oraz n. sz.: *Kopa nad Śnieżną*. Człony charakteryzujące powyższych nazw informują o cesze desygnatu istniejącej obiektywnie (w sposób dosłowny, por. *piargi*, *przechód*, *przełęczka*, *przełęcz*, *siodelko*, *siodło*, *szczyrbina*, *wrótko*, lub metaforyczny, por. *filar*, *okap*). Oddają one naturalny charakter, a niekiedy także wygląd czy funkcję formacji. Natomiast człony wyróżniające tych onimów dzięki wykorzystaniu wyrażen przyimkowych w precyzyjny sposób wskazują położenie obiektu względem innego, najpewniej dużo łatwiejszego do identyfikacji przestrzennej (np. *Przechód za Rękawicą* od n. sz. *Rękawica*). Wybór przyimka jest tutaj uzależniony od położenia przełęczy względem obiektu, który pełni funkcję lokalizatora, oraz od miejsca, z którego nazywany obiekt był obserwowany. Tym samym przyimkowe nazwy przełęczy pokazują, które obiekty były na tyle charakterystyczne, że nie tylko otrzymały własną nazwę, lecz także stały się podstawą do utworzenia kolejnego onimu. Nie dziwi więc fakt, że wśród piętnastu zaklasyfikowanych do tej grupy toponimów znalazła się tylko jedna nazwa szczytu. Znamienne jest jednak, że *Kopa nad Śnieżną*, bo o niej tutaj mowa, wznosi się nad otworem Jaskini Śnieżnej należącej do najgłębszego systemu jaskiniowego Tatr, czyli Jaskini Wielkiej Śnieżnej. W tym wypadku to jaskinia pełni funkcję lokalizatora. Wśród nazw powstałych na drodze transonimizacji rozszerzonej, których podstawą jest wyrażenie przyimkowe, są też takie, których człony konstytutywne wskazują na rozmiar desygnatu (por. nazwy motywowane ap. *przełęczka*).

2.2.3.5. Zestawienia wieloczłonowe

2.2.3.5.1. Zestawienia z dwoma członami wyróżniającymi: odapelatywnym i odtoponimicznym, por. n. f. s.: *Niżnia Kościeliska Brama* i *Pośrednia Kościeliska Brama* od n. d. *Dolina Kościeliska*; n. p.: *Niżnie Stanikowe Siodło* od n. d. *Staników Żleb*, *Niżni Zbójnicki Przechód* od n. sz. *Zbójnicka Turnia*, *Pośrednie Małołackie Siodło* od n. p. *Pośrednia Małołacka Turnia*, *Wyżnia Kondracka Przełęcz* od n. p. *Kondracka Przełęcz*, *Wyżni Zbójnicki Przechód* od n. sz. *Zbójnicka Turnia*, *Wyżnie Stanikowe Siodło* od n. d. *Staników Żleb* oraz n. sz.: *Niżnia Zawieszista Turnia* od n. sz. *Zawieszista Turnia*, *Pośrednia Małołacka Turnia* od n. sz. *Wielka Turnia Małołacka*, *Skrajna Małołacka Turnia* od n. sz. *Wielka Turnia Małołacka*, *Wielka Turnia Małołacka* od

n. d. *Dolina Małej Łąki*, *Czerwony Wierch Małołączniak*²⁷ od n. d. *Dolina Małej Łąki*, *Czerwony Wierch Kondracki* od n. h. *Hala Kondratowa*. Wymienione tutaj oronimy są przykładem onimów wieloczłonowych, które uznawane są za charakterystyczne dla nazewnictwa tatrzańskiego i które wyróżniają je na tle zbioru nazw innych grup górskich (Mrózek 1998: 265). Zakrzeple w ich językowych strukturach informacje dotyczą charakteru topograficznego nazywanego obiektu (człon konstytutywny), a także jego położenia i/lub rozmiaru (człony wyróżniające). W analizowanym materiale nie ma wielu tego rodzaju nazw, bo zaledwie piętnaście, ale już nawet na tych przykładach można zaobserwować kierunek zainteresowań ich twórców. Nazwa miała być przydatna i służyć orientacji przestrzennej. Nazwy wieloczłonowe mogą też uwidaczniać inny „problem” związany z przestrzenią Tatr. Jak już wspominało, korzystają z niej rozmaite środowiska, których uwagę przykuwają różnorodne obiekty. „Pomnażanie Tatr” (Nyka 1977: 45) mogło być powodowane działalnością sportową. Taternicy, wytyczając nowe drogi wspinaczkowe, wprowadzali nazwy, za pomocą których mieli możliwość tworzenia coraz bardziej dokładnego opisu terenu swojej działalności.

2.2.3.5.2. Zestawienia z dwuelementowym członem utożsamiającym, por. n. sz. *Mały Czerwony Wierch* od n. sz. *Czerwony Wierch*.

Problematyczne jest natomiast przyporządkowanie nazwy szczytu *Kondratowy* od n. h. *Hala Kondratowa* do którejś z powyższych grup ze względu na eliptyczny charakter onimu. Pełna nazwa mogłaby brzmieć **Kondratowy Wierch* lub **Wierch Kondratowy*, jednak w żadnej z tych postaci onim ten nie został odnotowany. Tym samym człon, który mógłby zostać uznany za wyróżniający, stał się członem konstytutywnym. Dziś nazwę *Kondratowa* zastąpił onim *Kopa Kondracka*.

Podsumowanie

Z powyższego zestawienia wynika, że wśród 207 przywołanych tutaj nazw dominują onimy oddające konkretne ujmowanie rzeczywistości przez nazywających, co jest widoczne zarówno w leksemach tworzących człony utożsamiające oronimów i informujących o charakterze topograficznym obiektu, jak i w leksemach będących podstawą członów wyróżniających. Warto też zauważyć, że nawet jeżeli człon konstytutywny ufundowany został na apelatywie, który charakter danej formacji ujmuje w sposób metaforyczny²⁸, to przenośnia ta jest czytelna (np. *baszta*, *igła*). Podobnie

27 Notowany również jako *Czerwony Wirch Małołączniak* (Kunicki, Szczurba 1996: 238).

28 Szerzej na temat strategii tworzenia tatrzańskich oronimów metaforycznych pisał Krzysztof Ko-secki (2014).

rzecz się ma w przypadku członów wyróżniających. W 108 nazwach (bez względu na typ formacji) człon te informują o położeniu obiektu względem innego, najpewniej bardziej charakterystycznego, dostrzegalnego lub z różnych powodów ważniejszego dla nadającego nazwę.

Członów wyróżniające 20 (lub 22, jeśli uwzględnimy nazwy *Ptakowy Przechód* i *Ptakowa Turnia*) nazw formacji skalnych motywowane są nazwiskami i informują o działalności człowieka w pobliżu desygnatu (pierwsi zdobywcy, np. *Depresja Serwy*, osoby istotne społecznie, np. *Brama Kantaka*) i mają charakter nazw pamiątkowych. Takie toponimy pokazują, że pierwotnie dzika, obca, trudno dostępna przestrzeń staje się oswojona w dosłownym znaczeniu tego słowa. Co ciekawe, przywołane tu nazwiska odnoszą się do osób, dla których Tatry były lub są miejscem uprawiania rekreacji, a nie pracy fizycznej. Ponadto model nazewniczy apelatyw + antroponim jest najczęstszy właśnie wśród nazw formacji skalnych, czyli onimów nadawanych przez środowisko wspinaczkowe, traktujące góry między innymi jako miejsce sportowej rywalizacji, a nazwy własne jako wartość, która pozwoli zachować pamięć o ludzkich dokonaniach.

Jedną z cech tatrzańskich nazw, na którą również warto zwrócić uwagę, jest ich wieloczłonowość (Mrózek 1998: 265). Można więc sądzić, że jeżeli obiekt jednoznacznie nasuwa dane skojarzenie, powstaje nazwa jednoczłonowa, jeżeli natomiast desygnat nie kojarzy się z niczym konkretnym (oprócz samego typu formacji), wówczas rodzi się potrzeba doprecyzowania informacji na jego temat, aby można go było wyróżnić spośród pozostałych. Ma to oczywiście wymiar praktyczny – dla taternika istotne jest, czy (korzystając ze środowiskowego określenia) „zrobił” Dwoisty Komin czy Wielki Komin, a dla ratownika, czy ktoś „utknął” na Dolnych czy na Górnych Półkach.

Oronimy rejonu Czerwonych Wierchów to nazwy endogenne, wykreowane przez ludzi blisko z nim związanych, ale tworzących środowisko niejednorodne²⁹. Wśród tych, którzy mieli (i nadal mają) „władzę nazewniczą” (Włoskiewicz 2021: 152), wymienić można bowiem nie tylko autochtonów (posługujących się i nieposługujących się gwarą), ale także turystów, taterników, kartografów i badaczy naukowych. Kwestia charakteru grup społecznych związanych w rozmaity sposób (emocjonalnie, zawodowo, hobbystycznie) z Tatrami i ich wpływu na kształtowanie się systemu nazewniczego tego pasma górskiego jest złożona. Dziś na tatrzańskich halach nie ma już bowiem pasterzy (z wyjątkiem kilku miejsc, gdzie prowadzony jest tzw. kulturowy wypas owiec), nie ma też górników i hutników. Są natomiast

29 Ludzi w rozmaity sposób związanych z Tatrami postrzegam tutaj jako *wspólnotę osób* „będącą grupą dowolnej wielkości posiadającą poczucie wspólnej tożsamości, której poszczególni członkowie nie muszą jednak wchodzić ze sobą w bezpośrednie relacje” (Włoskiewicz 2021: 144). Grupa ta jest „podmiotem procesu nominacyjnego”, który „zajmuje określoną część przestrzeni geograficznej i mentalnie dzieli ją na obiekty, przy czym w tym podziale istotna jest kultura danej wspólnoty i jej interesy (np. ekonomiczne)” (ibid.).

ratownicy Tatrzańskiego Ochotniczego Pogotowia Ratunkowego, pracownicy Tatrzańskiego Parku Narodowego, są speleolodzy, narciarze uprawiający ski-touring i przewodnicy. Możemy tu zatem mówić o swoistej wymianie grup społecznych związanych z tym terenem. Proces ten, zapoczątkowany u progu XX w., trwa nadal, a jego opis dla badających tatrzańskie nazewnictwo mógłby być niezwykle istotny. Ludzie blisko związani z daną przestrzenią zaznaczają bowiem swą obecność, m.in. kreując nazwy tworzących ją obiektów i dokonując w ten sposób jej „środowiskowego strukturyzowania”³⁰ (Rutkowski 2001a: 15–18).

Spojrzenie na nazewnictwo geograficzne z uwzględnieniem perspektywy socjologicznej wpływa zatem na zmianę optyki i pomaga w zrozumieniu potrzeb, poznaniu wyobrażeń o świecie, a może nawet systemu wartości kreatorów nazw. Interpretując nazwy terenów górskich, warto również mieć na uwadze wskazówki Aleksandry Cieślikowej (1999), która pisała, że nieodzowne jest „rozpatrywanie nazwy w łączności z obiektem, a także zwrócenie uwagi na tekst, z którego nazwa się wywodzi” (ibid.: 21). Tylko taka praktyka może pozwolić na dotarcie do źródła motywacji nazewniczej, a więc m.in. na poznanie mechanizmów myślenia ludzi, którzy w nazwach zawarli właściwy sobie ogląd świata.

Skróty

adi. – adiektyw; ap. – apelatyw; ap. gw. – apelatyw gwarowy; n. d. – nazwa doliny; n. f. s. – nazwa formacji skalnej; n. g. – nazwa grzbietu; n. h. – nazwa hali; n. j. – nazwa jaskini; n. ł. – nazwa łąki; n. p. – nazwa przełęczy; n. pł. – nazwa płasni³¹; n. sz. – nazwa szczytu; n. zb. – nazwa zbocza; n. ż. – nazwa żlebu

Literatura

- BIJAK U., 2013, *Nazwy wodne dorzecza Wisły. Potamonimy odapelatywne*, „Prace Instytutu Języka Polskiego”, t. 142, Kraków.
- BIJAK U., 2017, *Transonimizacja, czyli „wędrówki nazw”*, „Folia Onomastica Croatica” 26, s. 1–14, <https://doi.org/10.21857/mzvktz139>.
- BUBAK J., 1970, *Nazwiska ludności dawnego starostwa nowotarskiego*, cz. I, „Prace Onomastyczne PAN”, t. 14, Wrocław – Warszawa – Kraków.
- BUBAK J., 1971, *Nazwiska ludności dawnego starostwa nowotarskiego*, cz. II, „Prace Onomastyczne PAN”, t. 15, Wrocław – Warszawa – Kraków.
- BUBAK J., 1991, *Nazwy osobowe mieszkańców Zakopanego (nazwiska, przydomki, przezwiska i imiona)*, [w:] R. Dutkova (red.), *Zakopane – czterysta lat dziejów*, t. 1, Zakopane, s. 504–527.

30 Termin zaczerpnięto z książki Mariusza Rutkowskiego (2001a: 15).

31 Por. ap. gw. *płasnia* ‘równy teren, równina’ (ZborSG: 265).

- CIEŚLIKOWA A., 1999, *Oronimia Gorców – rozważania teoretyczno-metodologiczne*, „Österreichische Namenforschung” 27, nr 1–2, s. 15–22.
- CYWIŃSKI W., 1995, *Tatry. Przewodnik szczegółowy*, t. 2: *Czerwone Wierchy – część wschodnia: Małołączniak – Kopa Kondracka*, Poronin.
- CYWIŃSKI W., 1996, *Tatry. Przewodnik szczegółowy*, t. 3: *Czerwone Wierchy – część zachodnia*, Poronin.
- DK: M. Baścik (red.), *Dolina Kościeliska. Śladami badaczy, artystów i wędrowców*, Zakopane 2014.
- GAŁKOWSKI A., BIJAK U., 2018, *Polish Equivalents of ICOS Key Onomastic Terms*, [on-line:] <http://docplayer.pl/223067272-Polish-equivalents-of-icos-key-onomastic-terms.html> (dostęp: 4 II 2022).
- HODSG: S.A. Hodorowicz, *Słownik gwary górali Skalnego Podhala*, Nowy Targ 2004 (wyd. 2 uzup. – 2005, wyd. 3 rozszerz. – 2013).
- JURCZYŃSKA-KŁOSOK A., 2020, *Nazewnictwo Tatr Wysokich. Konceptualizacja przestrzeni górskiej*, Kraków.
- JURCZYŃSKA-KŁOSOK A., 2021, *Wybrane doliny i zleby polskiej części Tatr Zachodnich w perspektywach językoznawczej i geomorfologicznej*, „Prace Geograficzne” z. 165, s. 7–22, <https://doi.org/10.4467/20833113PG.21.007.14584>.
- KĄŚILG: J. Kaś, *Ilustrowany leksykon gwary i kultury podhalańskiej*, t. I: A–B, Bukowina Tatrzańska – Nowy Sącz 2015; t. II: C–Do, Bukowina Tatrzańska – Nowy Sącz – Nowy Targ 2015; t. III: D–Gr, Bukowina Tatrzańska – Nowy Targ 2016; t. IV: Gu–Kol, Kraków 2017; t. V: Koł–Mad, Nowy Sącz 2017; t. VI: Maf–Nie, Nowy Sącz 2018; t. VII: Nif–Pap, Nowy Sącz 2018; t. VIII: Par–Pou, Nowy Sącz 2018; t. IX: Pow–Sce, Nowy Sącz 2019; t. X: Sch–Śró, Nowy Sącz 2019; t. XI: Śry–Wych, Nowy Sącz 2019; t. XII: Wyci–Ż, Nowy Sącz 2019.
- KORNASZEWSKI M., 1986, *W sprawie klasyfikacji nazw terenowych. Uwagi i propozycje*, „Onomastica” XXX, s. 5–15.
- KOSECKI K., 2014, *Metafory i metonimie w oronimach tatrzańskich*, [w:] A. Gałkowski, R. Gliwa (red.), *Mikrotoponimia i makrotoponimia. Problematyka wstępna / Microtoponymy and Macrotoponymy. Preliminary Problems*, Łódź, s. 207–2018, <https://doi.org/10.18778/7969-307-8.21>.
- KUNICKI M., SZCZERBA T., 1996, *Polskie Tatry Zachodnie. Monografia. Przewodnik*, „Seria Tatrzańska Wydawnictwa RMR”, t. 2, Gliwice.
- MALEC M., 2003, *Słownik etymologiczny nazw geograficznych Polski*, Warszawa.
- MRÓZEK R., 1998, *Nazwy górskie*, [w:] E. Rzetelska-Feleszko (red.), *Polskie nazwy własne. Encyklopedia*, Kraków – Warszawa, s. 259–268.
- NITSCH K., 1933, *Kościelisko = Polany*, „Język Polski” XVIII, s. 137–143.
- NYKA J., 1977, *Z piśmiennictwa [rec. Witold H. Paryski, Tatry Wysokie. Przewodnik tatarnicki]*, „Taternik” LIII, nr 1, s. 45.
- NYKA J., 2001, *Skąd te nazwy? – Zadni Mnich*, „Głos Seniora” nr 6, s. 1–2.
- NYKA J., 2018, *Siodło znaczy Siodło*, „Górska Biblioteczka Historyczna” z. 35 (55), s. 1–14.
- PARYSKI W.H., 1957, *Nazwy ludowe Doliny Małej Łąki w Tatrach*, „Onomastica” III, s. 54–87.
- PARYSKI W.H., 1963, *Pasterskie nazwy geograficzne w Tatrach Polskich i na Skalnym Podhalu*, [w:] *Wędrowki pasterskie i nazewnictwo ludowe Tatr Polskich i Podhala*, oprac. W. Antoniewicz i in., „Pasterstwo Tatr Polskich i Podhala”, t. 5, Wrocław – Warszawa – Kraków, s. 7–144.

- ROZWADOWSKI J., 1914, *O nazwach geograficznych Podhala*, „Pamiętnik Towarzystwa Tatrzańskiego” XXXV, s. 1–7.
- RUTKOWSKI M., 2001a, *Mikrotoponimia przestrzeni wspinaczkowej. Studium socjoonomastyczne*, Olsztyn.
- RUTKOWSKI M., 2001b, *Typ przestrzeni społecznej a nazewnictwo (na przykładzie oronimii Tatr)*, [w:] A. Cieślukowa, B. Czopek-Kopciuch (red.), *Toponimia i oronimia*, Kraków, s. 323–331.
- SKARŁ: J. Karłowicz, *Słownik gwar polskich*, t. I–VI (t. IV–VI do druku przygot. J. Łoś), Kraków 1900–1911.
- SL: S.B. Linde, *Słownik języka polskiego*, t. I–VI, wyd. 2 popr. i zm., Lwów 1854–1860.
- USJP: S. Dubisz (red.), *Uniwersalny słownik języka polskiego*, t. I–IV, Warszawa 2008.
- WET: Z. Radwańska-Paryska, W.H. Paryski, *Wielka encyklopedia tatrzańska*, Poronin 2004.
- WŁOSKOWICZ W., 2021, *Uzus toponimiczny. Zarys teorii na przykładzie polskiej toponimii Huculszczyny*, Kraków, <https://doi.org/10.17651/64007613>.
- ZBORSG: J. Zborowski, *Słownik gwary Zakopanego i okolic*, oprac. i uzup. z materiałów aut. przez Zespół Instytutu Języka Polskiego PAN pod kier. J. Okoniowej, „Wydawnictwa Muzeum Tatrzańskiego im. dra T. Chałubińskiego w Zakopanem”, t. 29, Zakopane – Kraków 2009.

Motivation and Methods of Selecting Names for Chosen Oronyms of the Czerwone Wierchy Area in the Polish Part of the Western Tatra Mountains Abstract

The purpose of this article is to show various ways of expressing the reality which is characteristic of people who have given names of places in the mentioned area. In this article, the attempt was made to reach to the motivational meaning of 207 oronyms from the Czerwone Wierchy area which is located in the Polish part of the Western Tatra Mountains. These names origin from two detailed mountain guides of the Czerwone Wierchy area and they have been assigned to two different groups. The first group is made up of names that have been formed during the onimization process, and the second – of names that have been formed during the transonimization process. Within these groups further sub-categories have been distinguished. In this article multipart names were highlighted. They are characterized by complex motivation. The study showed that a large part of the collected names is a group of oronyms, which have been formed during the onimization process with a part of them that origin from other toponyms (77 oronyms). They are localized names and they show a practical approach to the reality. It can be concluded that this feature caused a high popularity of this naming model. In this article, attention has been paid to the necessity of conducting the socio-onomastics survey.